

**Key-note speech
Jaarvergadering Buma/Stemra
19 mei 2008 (16.30 tot 16.50 uur)
Schouwburg Amstelveen**

Í Recht op creatieí

Ooit was het zo overzichtig. Iemand maakte een werk van kunst of vernuft en daarmee kon hij of zij doen wat hij wilde. Hij kon het voor zichzelf houden of publiek zoeken dat belangstelling had voor zijn werk en bereid was ervoor te betalen. De schrijver zocht een drukker, de componist een wereldlijk of kerkelijk heer die hem tegen betaling . meestal in het kader van een dienstverband . in de gelegenheid stelde zijn werk te doen klinken. Biografieën van Bach & Zonen, Mozart, Wagner, Vivaldi, Locatelli en wie al niet tonen dit aan.

Omdat het tijdrovend was afnemers te zoeken voor het product van de geest, omdat die tijd geroofd werd van de uren die aan het scheppingsproces besteed moesten worden, omdat sommige minder tot creëren geschikte mensen meer talent hadden voor het benaderen van de markt, ontstond de tussenpersoon.

Van meet af aan stimuleert de creatieve mens dusdoende de economie: er kwam werk voor drukkers, musici, voor tussenpersonen en . om meteen een reuzensprong te nemen . uiteindelijk voor collectieve beheersorganisaties.

Zo overzichtelijk is het niet gebleven. Al vroeg kwam de overheid in beeld die drukkers en indirect auteurs kon beschermen met privileges en octrooien. Kerkelijke en wereldlijke ambtenaren beoordeelden werken op hun aanvaardbaarheid: de censuur deed zijn intrede. Kwelijk, naar ons hedendaags oordeel, maar ook langs die weg ontstond werkgelegenheid, vaak levensbedreigend voor de auteur en dus voor zijn creativiteit. Nederland mag met ere genoemd worden als drukkersland bij uitstek, waar door censuur bedreigde auteurs vrij hun werk konden publiceren.

We doen dat ook graag. Maar toch valt er wel wat af te dingen op die veel genoemde tolerantie in de Republiek van de zeven verenigde Nederlanden. Uit recente publicaties blijkt dat er wel degelijk censuur was. Bijvoorbeeld als vreemde staatshoofden dreigden te worden beledigd. En de in die tijd machtige dominees pleitten hartstochtelijk voor preventieve censuur. Het feit dat de positieve tolerantie-reputatie toch enige grond had hing samen met de staatsrechtelijke verdeeldheid in de republiek, met zijn soevereine gewesten en steden. Kortom, wat in Utrecht werd verboden werd gewoon in Amsterdam gedrukt. Auteurs en drukkers konden inspelen op verdeeldheid.

Inmiddels biedt de Grondwet bescherming tegen censuur vooraf, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet. Het recht op creatie is gegarandeerd.

In de tegenwoordige tijd is, mede dankzij de razendsnelle ontwikkeling van de technologie, het economisch belang van creatie bijna onvoorstelbaar groot. Tallozen, van mensen werkzaam in de IT-sector tot (wetgevings)juristen, van vertolkers van andermans werk tot fabrikanten van opneemapparatuur en andere bijzondere staaltjes consumentenelektronica, danken hun inkomen uiteindelijk aan degenen die zorgen voor content, de auteurs. Het zal duidelijk zijn dat ik dat woord hier in de meest ruime betekenis van het woord gebruik.

De grote belangen die inmiddels gemoeid zijn met auteursrechtelijk beschermd werk dreigen de personen die uiteindelijk hun creatie voortbrachten onzichtbaar te maken. Het is daarom goed dat Buma er op deze dag duidelijk blij van geeft de creatieve mens, de auteur, centraal te willen stellen, die zoveel werkgelegenheid schept en zoveel bijdraagt aan de economie en cultuur. Ook al is het zo dat menig auteur zijn verbodsrecht ter exploitatie heeft verkocht aan derden. Een opmerkelijk nieuwtje was een paar weken geleden dat het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds ten bate van zijn gepensioneerden had belegd in pakketten muzikauteursrechten. De bazen van het ABP zien dus muziek in auteursrecht.

Aan wet- en regelgeving ontbreekt het niet. Na de Berner Conventie van 1884 en onze Auteurswet 1912 is auteurswetgeving een continu proces. De Auteurswet 1912 is zo vaak aangepast op grond van verdragen, Europese regelgeving of inzichten van de Nederlandse wetgever, meestal samenhangend met de opkomst van nieuwe media, dat men in de Tweede Kamer van mening was dat 1912 als wetsaanduiding moest worden geschrapt om niet het misverstand van achterhaald zijn te wekken. In het vervolg dus Auteurswet, en niet meer Auteurswet 1912! Het is mij niet bekend of dit ook consequenties heeft voor de Telegraaf- en Telefoonwet 1904, die door de talloze wijzigingen ook niet meer lijkt op zijn oorspronkelijke zelf.

Wel is duidelijk dat leden van de Tweede Kamer in toenemende mate belangstelling hebben voor het auteursrecht. Helaas meer vanuit bezorgdheid voor de betalingsplichtige consument dan uit begrip voor de auteurs en hun vertegenwoordigers, de ~~cbo~~, over wie straks meer. Dat deze onevenwichtige politieke belangstelling uiteindelijk niet goed is voor het recht op creatie, hoef ik u niet uit te leggen.

Verheugend is intussen wel dat de Tweede Kamer een zelfstandig onderzoek doet naar de toekomst van het auteursrecht in het licht van steeds verdergaande ontwikkeling van informatiedragers en afspeelapparatuur en een steeds grotere en directere bereikbaarheid van content voor de consumenten. Een onderzoek dat fundamenteel belooft te zijn, los van een al dan niet vermeend incident dat tot kamer vragen leidt. Als voorzitter van de Stichting Auteursrechtbelangen en van de vereniging Voice, de vorige maand opgerichte brancheorganisatie voor ~~cbo~~, heb ik mij nadrukkelijk namens beide organisaties aangemeld om te worden gehoord. Beide besturen zullen zich tevoren beraden over de inbreng vanuit de kringen van auteursrechthebbers. Vanuit elk bestuur zal een lid mij vergezellen.

Intussen is op woensdag 9 april in de Tweede Kamer een algemeen overleg gevoerd met de ministers van Justitie en van Economische Zaken, naar aanleiding van

een brief van december 2007 over auteursrecht. Die brief was mede ondertekend door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, die evenwel ontbrak bij dit algemeen overleg, zonder dat daar voor een verklaring werd gegeven. Het auteursrecht is tot voor kort vanuit de regering vrijwel exclusief behartigd door de minister van Justitie. Men ziet dat ook elders in de wereld, maar er zijn ook talloze landen waar het auteursrecht tot het werkterrein van de minister van Cultuur wordt gerekend. Juist vanuit het belang van de auteurs en hun werken, die op hun beurt samen een wezenlijk belang vormen voor de cultuur van ons land, is het zeer gewenst dat de minister van Cultuur, in dit kabinet de heer Plasterk, zich naast de minister van Justitie opstelt. De gezamenlijke verantwoordelijkheid van deze ministers vanuit hun eigen opdracht binnen de regering moet nadrukkelijker blijken. Defensief beleid moet worden gepaard aan actief beleid. Dat zal het recht op creatie versterken.

Dat de minister van Economische Zaken zich aandient is op zichzelf begrijpelijk nu, naar ik zojuist al betoogde, het auteursrecht een aanzienlijk economisch belang vertegenwoordigt, zowel hier te lande als in de global village. Maar vanuit welke visie Economische Zaken optreedt staat mij niet erg helder voor ogen. In plaats van het erkennen van het economische belang van het auteursrecht en dat waar mogelijk te stimuleren, lijkt men méér bezorgd . en naar mijn mening ten onrechte . dat het auteursrecht in de weg zou staan aan innovatie. Bovendien meent men dat de wijze waarop de cbo's innen wat hun auteurs/rechthebbenden toekomt onnodig de administratieve lasten van het bedrijfsleven verhoogt. Ik duid hier op de zogenaamde één-factuur problematiek, waarvoor de twee grootste cbo's, Buma en Sena, inmiddels al een mogelijkheid tot stand hebben gebracht. Ik vraag mij bij deze discussie af of men zich realiseert hoe de administratieve lasten zouden zijn als men met auteursrechthebbenden individueel regelingen zou moeten treffen, in plaats van het kunnen regelen van een hele bundel licenties aan één bevoegd en representatief loket.

Dit alles kan binnenkort worden besproken met staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken die de heren Wientjes en Hermans van resp. VNO-NCW en MKB en mijzelf heeft uitgenodigd voor een gesprek. Inmiddels heb ik op mijn beurt minister Plasterk om een gesprek gevraagd. Het auteursrecht dient ook in regeringskring breed te worden gedragen met de positie van de auteurs voor ogen.

Bij alles wat in de laatste decennia is gegroeid hoort ook het aantal cbo's. In de meer overzichtelijke tijden was er . sinds 1913 . één cbo, Buma voor muziekauteursrecht, in 1933 in gevolge de wet door de minister van Justitie algemeen en voor onbepaalde tijd aangewezen als belangenbehartiger voor gerechtigden tot het muziekauteursrecht. Daarna kwam Stemra, en in de 80-er jaren volgden nog een of twee cbo's. Rond 1990 zien we een uitbreiding van de rechten, en daar uit ontstaan nieuwe organisaties. Nu, nog geen 20 jaar later, zijn er rond 16 cbo's, sommigen wettelijk zoals, naast Buma, Reprorecht en Thuis kopie, andere niet. Maar allemaal doen zij hun werk ten bate van de auteurs, de uitvoerende kunstenaars en de producenten op privaatrechtelijke basis.

Het is onder meer de groei van het aantal cbo's die bij het publiek en vooral bij organisaties van betalingsplichtigen wrevel oproept. Meestal is er wel de erkenning dat voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd werk moet worden betaald, maar er is onzekerheid en onbegrip voor het moeten betalen aan meer dan één cbo. Terwijl iedere cbo wel degelijk een inningsrecht heeft ten bate van auteursrechthebbenden, omdat dit is vastgelegd in de wet of voortvloeit uit jurisprudentie. En er is heel wat afgeprocedeerd in het verleden. Ook in het heden is dat het geval. Soms is dat onvermijdelijk, maar soms niet. Er zijn ook andere wegen om conflicten op te lossen. De ontwikkeling van het auteursrecht in het digitale tijdperk heeft geleid tot diversificatie van belangenbehartiging. Tegenover het ogenschijnlijke nadeel van de veelvoud van cbo's, staat het voordeel van maatwerk, en dat is een voordeel voor zowel de auteursrechthebbenden als de betalingsplichtigen.

Maar het hoeft niet te worden verbloemd: cbo's zijn niet populair bij degenen die moeten betalen, óók niet als die hun betalingsplicht erkennen. Vaak is dat terug te voeren op tarieven. Dat is niet anders bij de belastingdienst, waar het een bron is van onvrede in brede kring. De belastingdienst evenwel is een publiekrechtelijke organisatie, die handelt op basis van politieke besluiten. De collectieve beheersorganisaties zijn privaatrechtelijk georganiseerde belangenbehartigers en hun tarieven zijn het product van onderhandelingen. Overigens ligt het niet op mijn weg om over tarieven te spreken; de cbo's hebben onderhandelingsvrijheid en zo hoort het ook.

Maar al zeg ik dan niets over tarieven, er is wel reden voor een observatie. In kringen van politiek en wetenschap zet men kanttekeningen bij die onderhandelingsvrijheid omdat er . zeker in een aantal gevallen . sprake zou zijn van een monopoliepositie. Geschillenbeslechting over tarieven loopt bepaald niet soepel, terwijl er in voorkomende gevallen is geprocedeerd tot de Europese rechter. De Commissie van Toezicht Auteursrecht mist de wettelijke bevoegdheid om zich met geschillen over tarieven bezig te houden, de NMA is er niet uitgekomen en de meest aangewezen instantie, de burgerlijke rechter, komt er niet goed uit. In opdracht van de minister van Justitie, via het WODC, heeft een aantal hoogleraren . Hugenholtz, Visser en Hins . eind oktober vorig jaar een rapport uitgebracht genaamd ~~G~~Geschillenbeslechting en collectief rechtenbeheer. A.s. vrijdag zal ik daarover in het kader van de Vereniging voor Auteursrecht een ontmoeting hebben met de heren en ik zal desgevraagd commentaar geven op hun voorstellen over geschillenconflicten in tariefzaken. Zover strekt mijn bevoegdheid in tariefzaken namens mijn organisaties dan weer wel.

In het belang van het recht op creatie meen ik ook iets te mogen, ja, te moeten zeggen over een andere gesignaleerde bron van ergernis. En dat is de manier waarop sommige cbo's hun rechten uitoefenen. Juist wie sterk staat, gesteund door wet en

jurisprudentie, doet er goed aan zijn rechten uit te oefenen met begrip en respect voor degenen die moeten betalen.

Een cbo hoort zich dienstbaar te weten aan degenen voor wie hij int, de auteurs en hun rechtverkrijgenden en meer indirect de belangen van de samenleving, maar hij dient degene die betalen moet niet als een onwillige tegenstander te zien. Voorlichten, uitleggen en dusdoende begrip kweken is meer in het belang van auteur en cbo dan louter onverzoenlijkheid.

De Romeinen hadden voor deze gedachte een kort en kernachtig motto: *Fortiter in re, suaviter in modo*. Sterk staan voor je zaak, maar gematigd in de manier waarop je die dient, zo vertaal ik vrij. Of, zoals de belastingdienst zegt: *Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker.*

In het belang van het grote goed van het auteursrecht en degenen die daarvan afhankelijk zijn is het noodzakelijk dat cbo's begrip en goodwill kweken en niet het tegenovergestelde. Ook voor de cbo's onderling is het van belang dat er naar betalingsplichtigen heuselijk en behoorlijk wordt opgetreden. Want wangedrag van één slaat terug op allen. Allicht zal worden tegengeworpen dat de andere kant zich minstens zo onbehoorlijk gedraagt, maar met dat argument schieten we niet op.

Bij wat ik zojuist zei, had ik niet een bepaalde cbo op het oog, die als zwart schaap zou kunnen dienen. Wel wijs ik erop dat uit uitingen van leden van de Tweede Kamer, zowel in vragen als in andere publieke optredens, blijkt dat degenen die klagen meer begrip oogsten dan de cbo's. Daarom is het van groot belang dat inmiddels de vereniging Voice is opgericht. Leden daarvan zijn al die cbo's, die een gedragscode hebben onderschreven. Het bestuur, bestaande uit de leidinggevenden, zal het naleven daarvan nauwgezet in het oog houden. Niet naleven van die gedragscode kan leiden tot de sanctie dat een cbo uit de vereniging wordt verwijderd. Uiteraard na een zorgvuldige procedure met hoor en wederhoor. en het recht verliest op het briefpapier het lidmaatschap van

Voice op te voeren. De leden van Voice, hoe verschillend ook naar marktsegment en traditie, zien scherp het gemeenschappelijk belang van het auteursrecht en de gemeenschappelijke afhankelijkheid van het al dan niet optreden door regering en Staten-Generaal.

Door zich te verenigen in Voice, het onderschrijven van de gedragscode en zich te onderwerpen aan het oordeel van de brancheleden bewijzen zij tot zelfregulering bereid te zijn.

Ik heb goede hoop dat door dit unieke blijk van goede wil . dat in deze vorm nergens in Europa voorkomt . de waardering voor het werk van de cboç in brede kring zal toenemen.

Dat brengt mij tot een slotopmerking. De gedragscode, die bepaald geen wassen neus is, moet de overheid als muziek in de oren klinken, en dat geheel rehtenvrij. De regering heeft een aanzienlijke aanscherping van het toezicht op cboç op stapel staan. Maar zoals ik al betoogde is collectief beheer een privaatrechtelijke aangelegenheid. De overheid moet in principe op afstand blijven, nu de gecontr oleerde geen publiekrechtelijk of quasi-publiekrechtelijk orgaan is. De gedragscode van Voice ontnemt de overheid de noodzaak om in te grijpen. Naar mijn oordeel zou deze ontwikkeling consequenties moeten hebben voor voor genomen overheidshandelen. De gedragscode scheidt een win-win situatie. De erkenning daarvan zal mede tot voordeel strekken van het recht op creatie en van al diegenen die van dat recht gebruik maken en van de organisaties aan wie zij het behartigen van hun belangen hebben opgedragen; de cboç.